AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

2023 YILI İSTATİSTİKLERİ DEĞERLENDİRME NOTU

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından 31 Aralık 2023 tarihi itibariyle ülkelerin derdest başvuru sayılarına ilişkin resmi istatistikler 25 Ocak 2024 tarihinde yayımlanmıştır.

1. AİHM'deki Toplam Derdest Başvuru Sayısı

AİHM'nin toplam iş yükünün, 2018 yılından itibaren tüm ülkeler bakımından artış eğilimine girdiği görülmekle birlikte 2023 yılında bir önceki yıla göre başvuru sayısında %8,30 oranında bir azalış olmuştur. 31 Aralık 2023 itibariyle AİHM önündeki tüm ülkelere ilişkin toplam derdest başvuru sayısı 68.450'dir.

Yıllar	Derdest Başvuru
31.12.2017	56.250
31.12.2018	56.350
31.12.2019	59.800
31.12.2020	62.000
31.12.2021	70.150
31.12.2022	74.650
31.12.2023	**68.450**

2. Türkiye Aleyhine Yapılan Başvurular

Ülkemiz aleyhine AİHM önünde bekleyen derdest başvuru sayısı, Bakanlığımızın savunma görevini üstlendiği 2012 yılından itibaren azalma eğilimi göstermiştir. Bununla birlikte 15 Temmuz'dan kaynaklı başvuruların etkisiyle 2018 yılından itibaren başvuru sayısında artış görülmüştür. Derdest başvuru sayısı, 2020 yılında 11.750, 2021 yılında 15.251, 2022 yılında 20.100, 2023 yılında 23.400'dür. 2023 yılında ise Ülkemiz aleyhine toplam 8.341 yeni başvuru yapılmıştır.

Tüm ülkeler açısından bakıldığında 2023 yılında, 23.400 derdest başvuru ile Ülkemizin ilk, Rusya'nın (12.450) ikinci, Ukrayna'nın (8.750) üçüncü, Romanya'nın ise (4.150) dördüncü sırada bulunduğu görülmektedir.

Yıllar	Derdest Başvuru
31.12.2012	16.876
31.12.2013	10.931
31.12.2014	9.488
31.12.2015	8.446
31.12.2016	12.575
31.12.2017	7.518
31.12.2018	7.107
31.12.2019	9.257
31.12.2020	11.750
31.12.2021	15.251
31.12.2022	20.100
31.12.2023	**23.400**

Nüfus yoğunluğu açısından derdest başvurulara bakıldığında, Ülkemize yönelik her 10.000 kişiye düşen başvuru sayısı 2,72 olarak kaydedilmiştir. Bu konuda en yüksek sayı 21,41 ile San Marino'ya, ikinci en yüksek sayı 4,42 ile Monako'ya, üçüncü en yüksek sayı 4,29 ile Slovenya'ya, dördüncü en yüksek sayı ise 3,41 ile Moldova'ya aittir. Ülkemiz 2023 yılında her 10.000 kişiye düşen derdest başvuru sayısı bakımından 6.sırada yer almaktadır.

Öte yandan nüfus yoğunluğu açısından 2023 yılında yapılan başvurulara bakıldığında, her 10.000 kişiye düşen başvuru sayısı Ülkemiz yönünden 0,98 olarak kaydedilmiştir. Bu alanda en yüksek sayı 4,71 ile San Marino'ya, ikinci en yüksek sayı 4,62 ile Slovenya'ya, üçüncü en yüksek sayı 2,80 ile Karadağ'a, dördüncü en yüksek sayı 2,63 ile Hırvatistan'a aittir. Ülkemiz, bu alanda nüfus yoğunluğu yönünden 46 ülke arasında 14. sırada yer almaktadır.

3. Türkiye Hakkında Verilen Kararlar

2023 yılında AİHM, Ülkemiz hakkında toplam 5.039 başvuruyu sonuçlandırmıştır. Bunlardan 72'sinde ihlâl kararı verilirken, 4.967'sinde ise ihlâl bulunmadığı, düşme veya çeşitli nedenlerle kabul edilemezlik kararları verilmiştir. Söz konusu kararlar Büyük Daire (17 hâkim), Daire (7 hâkim), Komite (3 hâkim) ya da tek hâkim formatlı yargısal birimler tarafından alınmıştır.

a. İhlâl Kararları

2023 yılında 216 karar ile en çok ihlâl kararı Rusya Federasyonu'na yönelik verilmiştir. İkinci sırada ise 123 ihlâl kararı ile Ukrayna yer almaktadır. Ülkemiz hakkında verilen ihlâl karar sayısı 72'dir. Ülkemiz aleyhinde 2018 yılında 140, 2019 yılında 96, 2020 yılında 85, 2021 yılında 76, 2022 yılında 73 ihlâl kararı verildiği dikkate alındığında, 2023 yılında verilen ihlâl karar sayısında bir önceki yıla göre yaklaşık %1,36 oranında bir azalma görülmektedir. Genel itibari ile düşüş eğiliminin yıllar bazında devam ettiği görülmektedir.

Nüfus yoğunluğu açısından ihlâl kararlarına bakıldığında, 2023 yılında her 100.000 kişiye düşen ihlâl sayısı Ülkemiz yönünden 0,08 olarak kaydedilmiştir. Bu konuda en yüksek sayı 2,61 ile Malta'ya, ikinci en yüksek sayı 0,83 ile Ermenistan'a, üçüncü en yüksek sayı 0,71 ile Moldova ve Arnavutluk'a, dördüncü en yüksek sayı ise 0,60 ile Hırvatistan'a aittir. Ülkemiz 2023 yılında her 100.000 kişiye düşen ihlâl sayısı bakımından İsviçre, İtalya ve Polonya ile birlikte 22.sırada yer almaktadır.

2023 yılında ihlâl kararlarının dağılımına bakıldığında;

Sözleşmenin 2. maddesine (Yaşam Hakkı) ilişkin sadece 2 ihlâl kararı verilmiştir. Söz konusu maddeye ilişkin 2018 yılında 11, 2019 yılında 6, 2020, 2021 ve 2022 yıllarında ise sadece 2 ihlâl kararı verilmiştir.

Sözleşmenin 3. maddesi (İşkence Yasağı) yönünden herhangi bir ihlâl kararı bulunmamaktadır. Kötü muamele yasağına ilişkin sadece 3 ihlâl kararı verilmiştir. Bu maddeye ilişkin 2022 yılında 6 ihlâl kararı verildiği gözetildiğinde bir önceki yıla göre düşüş eğilimi olduğu görülmektedir.

Sözleşmenin 5. maddesine (Özgürlük ve Güvenlik Hakkı) ilişkin sadece 16 ihlâl kararı verilmiştir. Söz konusu maddeye ilişkin 2021 yılında 29, 2022 yılında 27 ihlâl kararı verilmiştir. Bu maddeye ilişkin ihlâl sayıları dikkate alındığında önceki yıllara göre düşüş eğilimi olduğu görülmektedir.

Sözleşmenin 6. maddesi (Adil Yargılanma Hakkı) kapsamında makul sürede yargılanma süresine ilişkin başvurular yönünden geçen yıl olduğu gibi bu yıl da ihlâl kararı verilmemiştir.

Sözleşmenin 9. maddesine (Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlüğü) ilişkin ihlâl kararı bulunmamaktadır. Bu maddeye ilişkin 2022 yılında 1 ihlâl kararı bulunduğu gözetildiğinde düşüş eğilimi olduğu görülmektedir.

Sözleşmenin 13. maddesine (Etkili Başvuru Hakkı) ilişkin ihlâl kararı bulunmamaktadır. Bu maddeye ilişkin 2022 yılında 2 ihlâl kararı bulunduğu gözetildiğinde düşüş eğilimi olduğu görülmektedir.

Sözleşmenin Ek 1 no'lu Protokolünün 1. maddesine (Mülkiyet Hakkı) ilişkin 4 ihlâl kararı verilmiştir. Bu maddeye ilişkin 2022 yılında 20 ihlâl kararı bulunduğu gözetildiğinde düşüş eğilimi olduğu görülmektedir.

Sözleşmenin Ek 1 no'lu Protokolünün 3. maddesine (Serbest Seçim Hakkı) ilişkin ihlâl kararı bulunmamaktadır. 2022 yılında 3 ihlâl kararı bulunduğu gözetildiğinde düşüş eğilimi olduğu görülmektedir.

b. İhlâl bulunmama, kabul edilemezlik ve düşme kararları

AİHM, 2023 yılında Ülkemiz hakkında toplam 4.967 başvuruyu ihlâl bulunmama, kabul edilebilirlik koşullarını karşılamama ya da düşme veya çeşitli nedenlerle reddetmiştir.

Bunlardan 3 başvuruda Daire (7 hâkim) tarafından esastan inceleme yapılmış ve Sözleşmenin herhangi bir hükmünün ihlâl edilmediğine karar verilmiştir. Yine 2 başvuru Daire (7 hâkim) tarafından, 35 başvuru ise Komite (3 hâkim) tarafından açıkça dayanaktan yoksunluk vb. nedenlerle kabul edilemez bulunmuştur. Diğer 4.927 başvuru ise başvuru koşullarını karşılamadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.

c. Tedbir kararları

2023 yılında Ülkemiz aleyhine 254 adet tedbir istemli başvuru yapılmıştır. Bunlardan sadece 5'inde durumun aciliyeti nedeniyle tedbir kararı verilmiştir. 21 tedbir talebinin reddine karar verilmiş iken 228 tedbir başvurusu ise kapsam dışı bulunduğundan AİHM tarafından değerlendirmeye alınmamıştır.

d. Dostane çözüm ve tek taraflı deklarasyonlar

Ülkemiz aleyhine yapılan başvurulardan 9 tanesinde "Dostane Çözüm", 27 tanesinde ise "Tek Taraflı Deklarasyon" nedeniyle düşme kararı verilmiştir.

4. Değerlendirme:

Ülkemiz hakkında 2023 yılında verilen 72 ihlâl kararının 40 tanesi AİHM'nin yerleşik içtihatlarına konu olması nedeniyle 3 hâkimli "Komite" tarafından verilmiştir.1 tanesi "Büyük Daire" kararı olup kalan 31 tanesi ise "Daire" kararıdır.

2023 yılında tüm üye ülkeler açısından bakıldığında toplam 38.260 başvurunun sonuçlandırıldığı ve 892 ihlâl kararı verildiği görülmektedir. Buna göre, ihlâl kararlarının sonuçlandırılan başvurulara oranı %2,33'tür.

Ülkemiz hakkında sonuçlandırılan toplam 5.039 başvuruya bakıldığında 72 ihlâl kararı verilmiş olup ihlâl kararlarının tüm sonuçlandırılan başvurulara oranı %1,42'dir. Buna göre Ülkemize ilişkin ihlâl kararlarının, karara bağlanan başvuru sayısına oranının genel ortalamanın altında olduğu görülmektedir.

Bakanlığımızın savunma görevini üstlendiği 2012 yılından itibaren ise Ülkemizle ilgili sonuçlandırılan 95.810 başvurudan sadece 1.126 ihlâl kararı verilmiştir. Bu süreçte ihlâl oranı sadece %1,17'dir.

2012 yılından itibaren tüm üye ülkeler açısından bakıldığında ise sonuçlandırılan 673.820 başvurudan 10.252 ihlâl kararı verildiği görülmektedir. Bu süreçte ihlâl oranı %1,52'dir.